

Берта Е. Т.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри угорської філології
Ужгородського національного університету
<https://orcid.org/0009-0007-5526-3982>

МОРФОЛОГІЧНІ ВІДМІННОСТІ ТА ПОДІБНОСТІ В УГОРСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Анотація. У статті проведено порівняльний морфологічний аналіз угорської та української мов з точки зору прикладної лінгвістики. Основна увага зосереджена на схожостях і відмінностях у відмінюванні іменників, дієвідмінюванні, словотворі та способах утворення нових слів. Угорська мова, будучи аглютинативною, формує граматичні значення через послідовні афікси, що робить її морфологічні парадигми прозорими і передбачуваними. Українська ж, як флективна мова, часто «ущільнює» кілька граматичних ознак в одному закінченні; до того ж зміни кореня і аспектуальні особливості додають парадигмам складності.

Дослідження спирається на порівняльний метод, використовуючи паралельні приклади та таблиці для наочного демонстрування граматичних структур і типологічних контрастів. Особливу увагу приділено практичним наслідкам для навчання мов: як носії української опановують угорську, і навпаки, а також для перекладу й розвитку мовної компетенції.

Результати показують, що обидві мови мають багаті морфологічні системи: угорська з її послідовними аглютинативними схемами забезпечує передбачуване словотворення, тоді як українська потребує більш уважного підходу до чергувань кореня та аспектуальних відмінностей. Аналіз також демонструє, як морфосинтаксичні особливості впливають на засвоєння другої мови, на типові помилки здобувачів освіти і на розробку навчальних матеріалів.

В цілому, порівняння підкреслює як складність, так і багатство морфології угорської та української мов і надає корисні вказівки для дослідників, педагогів і всіх, хто займається прикладною лінгвістикою.

Ключові слова: угорська мова, українська мова, морфологія, прикладна лінгвістика, відмінювання іменників, дієвідміна, словотвір, навчання мов, переклад.

1. Вступ.

У сучасному мовознавстві морфологію зазвичай розглядають як той рівень мовної системи, де найвиразніше проявляється спосіб організації слова – як воно будується, змінюється і функціонує в реальному мовленні. Через морфологічні засоби мови кодують базові граматичні значення: відношення між учасниками дії, кількість, часову локалізацію подій, персональність висловлення тощо. Саме тому аналіз морфологічної структури дає змогу глибше зрозуміти не лише форму, а й логіку функціонування мови.

Порівняння угорської та української мов у цьому аспекті є показовим, оскільки вони сформувалися на різних типологічних засадах. Особливо видно відмінності між угорською й українською мовами через призму їхнього типологічного

підґрунтя. Хоча обидві системи передають граматичне навантаження через формозміни, способи цих змін кардинально не співпадають. Угорська мова, що належить до фінно-угорської сім'ї, реалізує аглютинативний принцип: граматичні значення «нашаровуються» у вигляді послідовних афіксів, кожен із яких має відносно стабільну функцію. Українська ж мова репрезентує флективний тип, властивий слов'янському ареалу, де одна форма часто поєднує кілька граматичних значень одночасно, а зміни можуть зачіпати і закінчення, і основу слова [1].

Із погляду прикладних досліджень таке зіставлення має не лише теоретичну, а й практичну цінність. Воно допомагає пояснити типові труднощі, з якими стикаються носії однієї мови під час опанування іншої. Перекладацькі стратегії набувають чіткості, коли враховано, що форма не гарантує еквівалентності за будовою [2]. Водночас аналіз відмінностей між аглютинативною та флективною організацією відкриває ширший когнітивний вимір – питання про те, як різні мовні системи впливають на засвоєння граматики та вироблення мовних навичок [3].

Метою цього дослідження є послідовний опис морфологічних рис, що зближують і водночас розрізняють угорську та українську мови. Основну увагу зосереджено на відмінюванні іменників, дієслівних категоріях і способах творення нових слів. Окремо розглядається, як різний тип морфологічної організації позначається на навчанні мов, інтерпретації граматичних форм і практиці міжмовної взаємодії.

2. Матеріал і методи

Дослідження ґрунтується на зіставному методі:

Джерела: граматичні описи та підручники з граматики, а також онлайн-бази мовних даних.

Об'єкт аналізу: відмінювання іменників, дієвідмінювання, деривація та словотвір.

Метод: паралельний аналіз угорських та українських прикладів, укладання таблиць для ілюстрації відмінкових і дієвідмінних парадигм.

Зіставний аналіз дає змогу глибше виявити типологічні відмінності та подібності. Перевага цього методу полягає в тому, що приклади з угорською та українською мовами чітко показують, як будова слів пов'язана з помилками здобувачів освіти, а також з їх мовними навичками [4].

Серед практичних напрямів – аналіз морфем, вивчення способів зміни слів разом із походженням нових форм, що допомагає краще побачити розбіжності в будові мов і те, як це позначається на навчанні [5].

3. Типологічні засади: аглютинація та флективність

3.1. Аглютинативний характер угорської мови

Однією з найважливіших особливостей угорської мови є лінійна, чітко сегментована система афіксації. Кожне слово спроможне нести на собі декілька таких частинок разом. Причому кожна з них виконує свою граматичну роль окремо.:

- *ház* – «дім»
- *ház-ak* – «будинки»
- *ház-ak-ban* – «у будинках»
- Українські відповідники:
- *dim* – «ház»
- *будинки* – «házak»
- *у будинках* – «a házakban»

Межі афіксів в угорській мові є однозначними, що робить її морфологічну структуру більш прозорою. Завдяки лінійному характеру аглютинації ця мова становить зручний об'єкт для автоматизованої морфологічної обробки, а також полегшує засвоєння правил для тих, хто її вивчає.

Крім того, угорська морфологія дозволяє легко створювати нові слова через поєднання частин уже відомих коренів – це сприяє мовній креативності. Крім того, у навчальному процесі коли студент помічає будову слів, йому простіше засвоїти форми зміни слів та прослідкувати сенси текстів..

3.2. Флективна структура української мови

В українській мові граматична інформація часто концентрується в одному закінченні, яке одночасно може передавати відмінок, число й рід:

- *dim* (називний відмінок, однина)
- *дому* (родовий відмінок)
- *домом* (орудний відмінок)
- Угорські відповідники:
- *ház*
- *ház-nak / ház-é*
- *ház-zal*

Українська мова має чергування основи – явище, що трапляється часто, хоч і порушує правильну будову форм. Перевага флективної системи полягає в тому, що кілька граматичних значень реалізуються в межах однієї морфеми. Проте саме ця особливість може заважати при опануванні відмінків студентам під час вивчення мови [6].

Вивчення української морфології допомагає пояснювати перекладацькі рішення та типові граматичні помилки. Знання розуміння видових пар і способів творення форм є особливо важливим у мовній освіті й прикладній лінгвістиці.

4. Відмінювання іменників та система відмінків

4.1. Кількість і функції відмінків

Угорська мова має розгалужену систему відмінків – традиційно виокремлюють близько 18 форм, серед яких особливо багато тих, що виражають просторові відношення.

Функція	Угорська	Українська
«в / у»	<i>házban</i>	<i>у будинку</i>
«до»	<i>házhoz</i>	<i>до будинку</i>
«від»	<i>háztól</i>	<i>від будинку</i>

Українська мова використовує сім основних відмінків (називний, родовий, давальний, знахідний, орудний, місцевий, кличний), кожен з яких несе свою навантаженість у реченні, попри стислий набір афіксів.

Порівняння відмінкових систем демонструє зв'язок між мовною типологією та морфологічною насиченістю. У прикладній лінгвістиці усвідомлення функцій відмінків сприяє зменшенню помилок у мовців і розвитку їхньої мовної компетентності. Розуміння ролі кожного відмінка формує не просто правильну мову, а й глибше відчуття мовних шарів.

4.2. Морфологічна подібність: вираження знахідного відмінка

В обох мовах наявне формальне вираження об'єкта дії:

- Угорська: *Látom a fiút.*
- Українська: *Я бачу хлопця.*

Різниця полягає в тому, що угорська використовує точний суфікс -t для позначення додатка, тим часом як українська спирається на систему відмінків, щоб передати ту саму функцію.

У прикладному мовознавстві використання паралельних прикладів допомагає ефективніше коригувати помилки під час навчання та глибше усвідомлювати структурні відмінності між угорською та українською мовами.

5. Дієвідмінювання та граматичні категорії

5.1. Суб'єктна й об'єктна дієвідміна в угорській мові

Одним із специфічних морфологічних явищ угорської мови є протиставлення означеної та неозначеної дієвідмини, що часто спричиняє труднощі під час її вивчення, вживання однієї чи іншої форми залежить від контексту, а не лише від наявності займенника:

- *Olvasok egy könyvet.* – «Я читаю (якусь) книгу» (неозначена форма)
- *Olvasom a könyvet.* – «Я читаю цю книгу» (означена форма)
- Українською обидва речення передаються однаково:
- *Я читаю книгу.*

Українська мова не має окремого відмінку для об'єкта – це важливо враховувати при аналізі. Ознаку конкретності слова найчастіше прояснює оточуюче середовище у тексті [7]. Зіставлення структур із іншими системами допомагає краще побудувати процес навчання граматики, адже через такий підхід студенти швидше починають помічати внутрішні закономірності мовлення.

5.2. Часи дієслова та категорія виду

В українській мові важливу роль у вираженні часової характеристики дії відіграє видова опозиція:

- *napisati* – доконаний вид («написати, завершити дію»)
- *pisati* – недоконаний вид («писати, тривала дія»)

Угорські відповідники:

- *ír* – «писати»
- *megír* – «написати, завершити»

Префікси функціонують у обох мовах – в українській для передачі видової характеристики, в угорській як частини дієслів. Проте система аспекту в українській значно чіткіша й закріплена на рівні граматики [8]. З іншого боку, у прикладних дослідженнях розуміння виду допомагає краще опанувати вживання дієслів [9]. Хоча формальні механізми відрізняються, роль префіксів залишається ключовою.

6. Словотвір і деривація

6.1. Суфіксальне творення в обох мовах

Угорська:

- *tanít* → *tanító* → *tanítás*

Українська:

- *вчити* → *вчитель* → *навчання*

В обох мовах процес утворення іменників досить ефективний, проте в угорській мові значення префіксів і суфіксів поділені ясніше й закріплені структурно. Для прикладної лінгвістики важливо, що системне навчання словотворчих моделей сприяє активному розширенню словникового запасу здобувачів освіти.

6.2. Словоскладання

В угорській мові надзвичайно поширені складні слова:

- *vasútállomás*

В українській мові частіше використовується словосполучення:

- *залізнична станція*

Це демонструє типологічну різницю між аглютинативними та флективними мовами. Так виявляється одна з ключових меж у будові мов – де одні системи нарощують частинки, а інші їх змінюють. У навчальному процесі порівнювати складені слова й фрази на практиці допомагає краще орієнтуватися під час переказу текстів [10].

Висновки. Морфологія угорської та української мов будуються за різними принципами, і це відразу видно у способі, яким вони організують граматичні відносини. В угорській, як аглютинативній мові, граматичні значення «нашаровуються» через послідовні афікси: кожен додає своє смислове навантаження і легко видимий у структурі слова. Українська ж, будучи флективною мовою, поєднує кілька граматичних характеристик у межах одного закінчення, через що словоформи виглядають більш «ущільненими» і менш явно сегментованими.

Попри ці відмінності, обидві мови демонструють складні та багаті морфологічні системи: широкий набір відмінків, розгалужені словозмінні парадигми, різноманітні способи творення слів та багатство дієслівних категорій. Для практичної лінгвістики це порівняння особливо корисне: воно допомагає покращувати методи навчання, точніше підходити до перекладу і сприяє усвідомленому використанню мовної структури, особливо серед здобувачів освіти, які вивчають угорську.

Література:

1. Comrie B. *Language Universals and Linguistic Typology*. Chicago: University of Chicago Press, 1989. 275 p.
2. Дубровська Н. *Порівняльна граматики української та угорської мови*. Київ: Вища школа, 2012. 392 с.
3. *A magyar nyelv könyve*. Szerk.: A. Jászó Anna. Budapest: Trezor Kiadó, 2004. 851 o.
4. Шевчук Г. *Українська мова: морфологія та синтаксис*. Харків: Фоліо, 1998. 480 с.
5. Lengyel Klára. *A szóösszetétel // Magyar grammatika*. Szerk.: Keszler Borbála. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 2000. 321–336. o.
6. Болдирев А. *Українська морфологія: система і функції*. Київ: Наукова думка, 2005. 270 с.
7. Павленко О. *Сучасна українська граматики для іноземців*. Львів: Літера, 2010. 256 с.

8. É. Kiss Katalin – Kiefer Ferenc – Siptár Péter. *Új magyar nyelvtan*. Budapest: Osiris, 2000. 412 o.
9. Словачук І. *Навчання української мови як іноземної: морфологічні аспекти*. Львів: Світ знань, 2007, С. 119–125.
10. Kenesei István. *A toldalékmorfémák meghatározásáról*. In.: Nyr. 122 [1998]: 67–80. o.

Berta E. Morphological Similarities and Differences between Hungarian and Ukrainian

Summary. This study presents a comprehensive comparative morphological analysis of Hungarian and Ukrainian from an applied linguistics perspective. It focuses on the structural differences and similarities in noun declension, verb conjugation, derivational processes, and word formation patterns. Hungarian, as an agglutinative language, employs linear sequences of suffixes to encode grammatical functions such as case, number, person, and tense, resulting in transparent morphological paradigms. In contrast, Ukrainian, as a fusional (inflectional) language, often conveys multiple grammatical features in a single ending, with stem alternations and aspect distinctions adding complexity to its paradigms.

The research uses a comparative method with parallel examples and tabular representation to illustrate paradigmatic structures and highlight typological contrasts. The study also integrates insights from applied linguistics, emphasizing the pedagogical implications for teaching Hungarian to Ukrainian speakers and vice versa, as well as for translation and language acquisition. The findings show that while both languages possess rich morphological systems, Hungarian's linear agglutinative patterns facilitate the predictability of word formation, whereas Ukrainian's fusional patterns require greater attention to stem alternations and aspectual nuances.

This analysis contributes to our understanding of how morphosyntactic structures influence second-language acquisition, error patterns, and the design of teaching materials. It provides practical recommendations for language instruction, including the explicit teaching of case markers, verb forms, and derivational rules, ensuring learners can effectively process and produce grammatically correct structures. The study further underscores the importance of typological awareness in applied linguistics, supporting educators and translators in managing cross-linguistic differences. Overall, the comparative analysis highlights both the complexity and richness of Hungarian and Ukrainian morphology, offering valuable insights for research, pedagogy, and applied linguistic practice.

Key words: Hungarian, Ukrainian, morphology, applied linguistics, noun declension, verb conjugation, word formation, language teaching, translation.

Дата першого надходження статті до видання: 20.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.04.2026